

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
postbus 20018
2500 EA Den Haag

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
	BVE/BDenI/02/62306		22 mei 2003
Onderwerp		Doorkiesnummer	
Onderzoek problemen gehandicapten (v)mbo			

Bij de behandeling van de begroting voor het jaar 2002 heeft u mij, in een motie verzocht **om een onderzoek in te stellen naar de aard en omvang van de specifieke problemen die leerlingen met een handicap ondervinden in het (v)mbo.**

Een dergelijk onderzoek past binnen het streven van de overheid om de deelnemer met een beperking zoveel mogelijk op te laten vangen en te laten integreren in het reguliere onderwijs. Doel van het onderzoek is dan ook om inzicht en kennis te verkrijgen over de actuele situatie van deze doelgroep in het reguliere onderwijs en de problemen zichtbaar te maken. Dan wordt duidelijker welke aanpak nodig is om het onderwijs aan deelnemers met een handicap te verbeteren en hoe de functie van de onderwijsinstellingen in dat proces in te vullen.

Met de invoering van de Leerlinggebonden Financiering (LGF) is in het vmbo de bekostiging en definiëring van een gehandicapte leerling geregeld. Het onderzoek in het vmbo heeft zich dan ook uitsluitend gericht op de leerling zelf. Anders dan in het vmbo is er voor de gehandicapte deelnemer in het mbo alleen opvang in het reguliere onderwijs zoals aangeboden door de roc's. Om die reden zijn niet alleen de ervaringen van de deelnemer in kaart gebracht maar is het onderzoek uitgebreid tot de onderwijsinstellingen in de BVE-sector. Immers voor een complete beeldvorming zijn de ervaringen en het beleid van de onderwijsinstelling inzake het onderwijs aan gehandicapte deelnemers onontbeerlijk. Voorop staat echter dat het onderzoek primair is gericht op de deelnemer zelf.

In de beleidsreactie komt de verschillende situatie tussen het vmbo en het mbo ook tot uitdrukking.

Een belangrijk uitgangspunt voor het causaal verband tussen de handicap en de belemmeringen als gevolg daarvan voor onderwijsactiviteiten is het criterium wanneer een deelnemer als gehandicapt kan worden aangemerkt. In dat verband staan de volgende vragen centraal:

1. Wat is de aard en omvang van de groep deelnemers die belemmeringen ondervindt van de beperking?
2. Wat is het verschil in behaalde resultaten, doorstroom in de beroepskolom en uitstroom naar de arbeidsmarkt vergeleken met de deelnemer zonder beperking.

Het onderzoek is als steekproef opgezet.

Het aantal respondenten in het vmbo dat heeft deelgenomen is 85 (een respons van 30%). Deze respons is niet ongebruikelijk in een dergelijk onderzoek. Een vergelijking tussen leerlingen met en zonder handicap is niet mogelijk, omdat bij het onderzoek alleen maar leerlingen met een handicap zijn betrokken. De resultaten van dit onderzoek zijn daarom niet representatief voor de gehele populatie gehandicapten in het vmbo. Wel wordt een beeld geschetst van de gehandicapten in het vmbo.

In het mbo hebben 411 deelnemers aan het onderzoek deelgenomen (een respons van bijna 40%); het beeld dat het onderzoek oplevert mag dan ook representatief worden genoemd. De algemene conclusie van het onderzoek betreffende het mbo verheugt mij zeer. De deelnemers met een beperking in het mbo doen het daar goed en de onderwijsinstellingen hebben grote vorderingen gemaakt in de opvang van deze deelnemers. Natuurlijk zijn er ook punten voor verbetering vatbaar, maar de geboekte resultaten zijn bemoedigend en vormen een aansporing om de huidige aanpak voort te zetten. Wij zijn op de goede weg met het integreren van de gehandicapte deelnemers in deze sector van het onderwijs. Dat is te danken aan allen die zich in deze sector voor deze kwetsbare doelgroep inzetten en ik wil daarvoor mijn waardering uitspreken.

In het onderzoeksrapport "Met beperkingen door het beroepsonderwijs" dat u met deze brief wordt aangeboden en in deze beleidsreactie wordt achtereenvolgens op de centrale onderzoeksvragen ingegaan.

1. Aard en omvang doelgroep

Uit het onderzoek blijkt dat er onder de deelnemers in vmbo en mbo een grote verscheidenheid is aan beperkingen van zintuigelijke, lichamelijke, verstandelijke en psychische aard en gedragsstoornissen. Dyslexie komt het meest voor: in het vmbo bij 33% en in het mbo bij 25% van de doelgroep. Het onderzoek geeft aan dat de omvang van de doelgroep in beide onderwijssectoren niet exact is op te geven.

Het is mij bekend dat de omvang van het aantal gehandicapten in het onderwijs niet exact is aan te geven om een aantal redenen.

In het vmbo wordt bij de registratie van leerlingen geen rekening gehouden met de gezondheid (handicaps), maar wordt een administratie bijgehouden aangaande de bekostiging van ambulante begeleiding aan leerlingen met een handicap. In totaal gaat het hierbij om 7140 leerlingen. Het verwerken van persoonsgegevens betreffende de gezondheid (handicap) is op grond van artikel 16 van de Wet bescherming persoonsgegevens niet toegestaan.

In het mbo is de omvang van de doelgroep niet exact te bepalen omdat de aantallen deelnemers met een beperking in de geraadpleegde bronnen sterk van elkaar verschillen, percentages variëren van 0,9% (ongeveer 5000 deelnemers) tot 2,4% van de totale mbo-populatie.

De discrepantie wordt veroorzaakt omdat er geen eenduidige interpretatie bestaat van de definitie van "gehandicapte". De brede definitie beoogt een brede toegankelijkheid van het onderwijs. In de BVE-sector is voor een nadere concretisering van de definitie wettelijk een deskundigenverklaring inzake de aard van de handicap vereist. Die heeft de functie de instelling meer inzicht te verschaffen bij het leggen van een duidelijke relatie tussen de

handicap en de vraag naar zorg voor het onderwijs. Een dergelijke deskundigenverklaring ontbreekt echter in de meeste gevallen omdat zowel deelnemer als deskundige de verklaring ervaren als ongewenste "stigmatisering". Dit aspect zal onder punt 2 (Integratie) van deze brief verder aan de orde komen.

2. Belemmeringen voor de deelnemer

Theoretisch onderwijs

Uit het onderzoek blijkt dat het theoretische deel van het onderwijs problemen oplevert. Zowel in het vmbo als het mbo gaat het om problemen als studietempo, behaalde prestaties, houding en begeleiding van docenten en contact met klasgenoten.

Ook geven de ondervraagden aan, nadeel van de beperking te ondervinden bij activiteiten als het maken van proefwerken, tentamens, examens, maken van werkstukken/verslagen, bestuderen van schriftelijk materiaal en het volgen van theorielessen.

Ik constateer dat de problemen bij activiteiten veelal zijn terug te voeren tot het theoretische onderwijs. Het zijn dan ook met name dyslectici die problemen hebben met studieprestaties en studietempo.

Voor de begeleiding van dyslectische leerlingen in het vo is in de lumpsum van de vo-scholen een structureel bedrag opgenomen. De handleiding dyslexie biedt de school hulp bij het signaleren, diagnostiseren en begeleiden van dyslectische leerlingen. Mijn departement heeft verder een aantal voorlichtende activiteiten richting scholen in voorbereiding zoals het Protocol Dyslexie VO dat uitgebreid hulp biedt bij de begeleiding van dyslectici en een computerprogramma 'Dyslexpert'.

In de bve-sector is het gehandicaptenbeleid neergelegd bij de roc's. Voor een deelnemer met een (dreigende) leerachterstand kunnen voorbereidende en ondersteunende activiteiten worden ingezet; deze faciliteiten zijn toegevoegd aan de lumpsum van de instelling.

De wetgeving schrijft voor dat in de onderwijs- en examenregeling tenminste bepalingen zijn opgenomen over de wijze waarop deelnemers met een beperking in staat worden gesteld toetsen en examens af te leggen, in de vorm van extra tijd, opgaven in aangepaste vorm enz.

Roc's kunnen bij de ontwikkeling van eigen dyslexiebeleid worden bijgestaan door het Netwerk Dyslexie BVE. De mate waarin de individuele dyslectische deelnemer ondersteuning behoeft en welke inzet daarvoor nodig is bepalen de Steunpunten Scholing en Handicap op de roc's.

Beroepspraktijkvorming(plaats)

Uit het onderzoek blijkt dat tijdens de beroepspraktijkvormingsfase in het mbo 1/3 van de deelnemers problemen ervaart in de omgang met collega's en praktijkopleiders en met werkinhoud, -zwaarte en -tempo. Het betreft hier met name deelnemers met een psychische of gedragsstoornis en meervoudige handicaps.

Ik ben van mening dat veel problemen in de beroepspraktijkvormingsfase kunnen worden voorkomen als de deelnemer met een beperking goed is voorbereid op die fase in het leerbedrijf. Daarbij hoort een realistisch beeld door een duidelijke omschrijving van de werkzaamheden die wachten. Dit vraagt om adequate communicatie en samenwerking van roc en leerbedrijf.

Integratie

De problemen zoals hiervoor zijn geïdentificeerd zijn in belangrijke mate van sociaal-emotionele aard.

De vo-scholen krijgen de beschikking over een draaiboek leerlinggebonden financiering voor het vo, waarin het accent ligt op integratie van leerlingen met een handicap in het reguliere voortgezet onderwijs. Over de Leerlinggebonden Financiering treft u verder in deze brief meer informatie aan.

Naar mijn mening is de sociale integratie op de instelling en op de praktijkopleidingsplaats van de deelnemer met een beperking, een ander punt van belang voor het gehandicaptenbeleid in het beroepsonderwijs van de roc's. Het is noodzakelijk om op instellingsniveau meer te investeren in voorlichting over gehandicapte deelnemers, richting praktijkopleiders, docenten en overige deelnemers. Hierdoor zal ook de vrees voor stigmatisering afnemen.

De begeleiding van de gehandicapte deelnemer vraagt ook specifieke deskundigheid van de docent. Het opnemen van dergelijke deskundigheidseisen in de lerarenopleidingen is ingevolge de Wet op het Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs de verantwoordelijkheid van de desbetreffende hogescholen.

Informatie

In het onderzoek is geconstateerd dat ongeveer de helft van de ondervraagden in het vmbo en mbo, de informatie over speciale studievoorzieningen verstrekt door de onderwijsinstelling, als onvoldoende beoordeelt.

Het is mij bekend dat op de scholen voor vmbo meestal een steunpunt voor informatie ontbreekt; hierdoor is de informatievoorziening naar ouders en leerlingen niet altijd optimaal. Hieraan wordt gewerkt. Met ingang van 1 augustus 2003 treedt de Wet Leerlinggebonden Financiering (LGF) in werking. Hierdoor zal de integratie en emancipatie van mensen met een handicap worden bevorderd. Deze nieuwe systematiek moet zorgen voor een onafhankelijke en transparante indicatiestelling op basis van landelijke criteria, zodat de beschikbare speciale voorzieningen ten goede komen aan die kinderen die het nodig hebben. Een ander voordeel is dat ouders bij één loket in de regio terecht kunnen voor de indicatiestelling van hun kind. Als leerlingen een indicatie hebben voor een bepaalde onderwijssoort, kunnen zij niet vanwege hun handicap worden geweigerd door een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs.

Wat betreft het mbo beschouw ik het als een van de verworvenheden van het EBG-project dat bijna alle roc's beschikken over een steunpunt voor gehandicaptenzorg en – informatie. Ten behoeve van de voorlichting aan de deelnemer zijn destijds additionele middelen toegevoegd aan de Rijksbijdrage. Deze middelen zijn in de lumpsum opgenomen om loopbaanoriëntatie- en –begeleiding vorm te geven en in te passen in het onderwijsaanbod. Met dit decentraal beleid wil OCenW stimuleren dat instellingen eigen en zelfregulerende activiteiten ondernemen waarbij de deelnemer, dus ook de gehandicapte deelnemer, centraal staat.

3. Vergelijking prestaties

Eerder in deze brief heb ik aangegeven waarom in het vmbo een vergelijking tussen de prestaties van leerlingen met en zonder handicap niet mogelijk is geweest. In het vmbo heeft 90% van de ondervraagden geen studievertraging opgelopen.

De feitelijke doorstroom vanuit vmbo naar mbo zal pas in het najaar van 2003 bekend zijn, omdat de eindexamens voor het eerst aan het einde van het schooljaar 2002 – 2003 worden gehouden. Vooralsnog geeft 77% van de leerlingen aan een vervolgopleiding te willen volgen. Naar verwachting zal de invoering van de LGF, vanwege de stimulerende werking die ervan uitgaat, de doorstroom van gehandicapte leerlingen van vmbo naar mbo bevorderen.

In het mbo blijkt dat 40% van de gehandicapten het diploma haalt; bij de niet-

gehandicapten behaalt 67% het diploma.

Ik veronderstel dat de grotere uitval onder meer te wijten is aan de belemmeringen zoals eerder onder punt 2 aangegeven. Ook hier is de sociale integratie belangrijk als het gaat om het terugdringen van voortijdige uitval. Een gerichte combinatie in de aanpak van voorlichting en bijscholing zoals hiervoor omschreven onder punt 2 is noodzakelijk en ligt voor de hand.

In weerwil van de grotere uitval is het opmerkelijk dat 25% van de gehandicapten, na het behalen van het diploma, het voornemen heeft om verder te studeren in het hbo en dat 21% denkt aan een andere vervolgopleiding. Dat is aanzienlijk meer dan de deelnemers zonder beperking, respectievelijk 11% en 18%. De grotere animo voor een (succesvolle) vervolgstudie kan te maken hebben met het feit dat bijna de helft van de gehandicapte deelnemers gemiddeld een hogere vooropleiding heeft.

4. Belemmeringen voor de roc's

De woordvoerders van de roc's ervaren problemen van organisatorische en financiële aard. De bezwaren richten zich met name tegen de bekostigingssystematiek in de BVE-sector. Het systeem is geen stimulans voor de opvang van deelnemers met een handicap omdat het aantal ingeschreven, gehandicapte deelnemers niet leidt tot het toekennen van extra middelen. Het opzetten van een gedegen registratie van gehandicapten wordt dan ook weinig zinvol geacht. Ook is de ervaring dat de extra inspanning om een deelnemer met een handicap op te leiden niet opwegen tegen de baten. Door de middelen toe te voegen aan de lumpsum beschikken de Steunpunten binnen de roc's niet over een (geoordeeld) budget om slagvaardig te opereren.

Ik wil hier als volgt op reageren.

Een roc is als maatschappelijke onderneming verantwoordelijk voor een kwalitatief goed onderwijsaanbod aan alle deelnemers, dus ook de deelnemer met een handicap.

Om dat vorm te geven heeft een roc de beschikking over de rijksbijdrage. Deze is opgebouwd uit reguliere bekostiging en additionele (niet geoordeelde) middelen, zoals voor gehandicaptenbeleid, studie- en beroepskeuzevoorlichting en voorbereidende en ondersteunende activiteiten voor deelnemers met een leerachterstand.

Om een adequate opvang te realiseren kan de instelling ook andere middelen inzetten ter ondersteuning van de gehandicapte deelnemer bij leerachterstanden of voor specifieke voorlichting. Uit het onderzoeksrapport komt het beeld naar voren dat de instellingen onvoldoende gebruik maken van de mogelijkheid tot een bredere inzet van de middelen. Die mogelijkheid verdient meer verkenning door de instellingen.

Uiteindelijk wordt daarmee bereikt dat de gehandicapte deelnemer een breder gebruik kan maken van ondersteuning en andere faciliteiten.

Tot slot zal, op het gebied van wet- en regelgeving, van de Wet Gelijke Behandeling Gehandicapten en Chronisch Zieken een belangrijke impuls uitgaan om de integratie van de gehandicapte deelnemers in het reguliere onderwijs aanzienlijk te bevorderen.

5. Slot / conclusies

Zoals reeds eerder in deze beleidsreactie is gesteld is de algemene conclusie van het onderzoek dat de positie van de gehandicapte deelnemer in het vmbo en mbo voldoende is.

In het vmbo zal door de inwerkingtreding van de LGF-wet de integratie van leerlingen met een handicap in het regulier onderwijs bevorderd worden en zullen de belemmeringen voor de leerlingen tot een minimum worden beperkt. De primaire verantwoordelijkheid voor het integratieproces berust bij de vmbo-scholen zelf.

Het ministerie voorziet in de middelen via de Leerlinggebonden Financiering en

voorlichtende activiteiten voor de vmbo-scholen en voorziet in de middelen in de lumpsum voor de mbo-scholen.

Binnen die randvoorwaarden bieden de vmbo-scholen en de roc's de doelgroep maatwerk ten aanzien van onderwijs en zorg. De belemmeringen die in de voorgaande punten zijn geconstateerd vragen om een aanpak op instellingsniveau en voor die aanpak zijn vmbo-scholen en de roc's verantwoordelijk.

Het verloop van dat proces zal ik zorgvuldig volgen en als punt van aandacht agenderen voor het overleg met de brancheorganisatie.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

(drs. Annette D.S.M.Nijs, MBA)